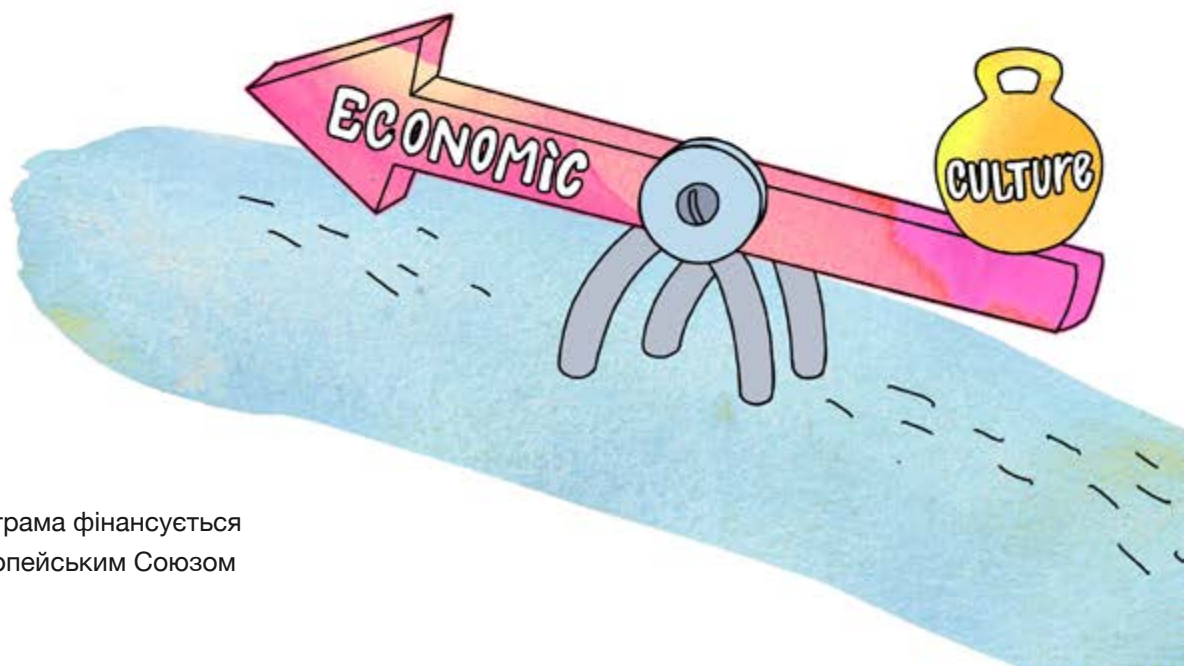

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

*Створення нормативно-правової
бази для розвитку культурних
і креативних індустрій та креативної
економіки*

Вступ

Вплив культурних і креативних індустрій (ККІ)¹ на економічний розвиток визнаний чиновниками у всьому світові. Згідно з останньою доповіддю ЮНЕСКО «Культурні часи: перша світова карта індустрії культури і творчості», в 2013 році ККІ принесли 2 250 млрд дол. США і дали роботу 29,5 млн осіб у всьому світі. Європа є другим за величиною ринком ККІ, що генерує доходи в розмірі 709 млрд дол. США (32% світового доходу) і створює 7,7 млн робочих місць (26% від загального числа робочих місць у ККІ). В одній тільки Великій Британії валова додана вартість (ВДВ) креативних галузей у 2014 році склала 111,6 млрд дол. США, тобто 5,2% від всієї економіки країни. Вражаючі результати Великої Британії у плані розвитку ККІ не випадкові. Велика Британія є одним із європейських лідерів у галузях ККІ: у них працює 7,58% зайнятого населення, порівняно з 5,21% у Європі в цілому (2011-2013 рр.)². Цього результату неможливо було б досягти без більш ніж 60-річної історії успішних державних інвестицій у мистецтво, які заклали міцну основу для розвитку в ширших креативних галузях.

Британські дизайнери, музиканти та режисери своїм творчим талантом вивели Велику Британію на лідируючі позиції у світі. Вони також відіграють значну роль у відновленні нашої економіки. Креативні індустрії Великої Британії щорічно приносять 94,2 млрд дол. США (2012 р.) і створюють 1,71 млн робочих місць — у чотири рази більше, ніж населення Манчестера. Ми хочемо, щоб цей сектор процвітав і надалі, й тому дуже важливо, щоб уряд та ККІ продовжували працювати разом над створенням належних умов для розвитку креативних індустрій і натхненням молодих людей йти стопами безлічі важкоатлетів творчості, народжених Британією.

— Вінс Кейбл (Vince Cable), колишній міністр у справах бізнесу та підприємництва Великої Британії

Розуміння ролі та специфіки ККІ чиновниками, відповідальними за розробку нормативно-правової бази в цій сфері, створення довгострокових стратегій розвитку на основі фактичних даних та активна державна фінансова підтримка, мають ключове значення з точки зору інвестиційної привабливості та підтримки зростання ККІ і всієї креативної економіки. Одне з основних завдань — це доступ до фінансування, який залишається однією з найголовніших проблем для представників ККІ. Це пов'язано з самою природою ККІ, яка визначається такими факторами:

- Мінливе середовище, що характеризується новими технологіями, глобалізацією та нематеріальною продукцією. Ці змінні ускладнюють аналіз бізнес-моделі ККІ в банківському секторі.

1 В цьому дослідженні, ми хотіли б посперитися на визначення, запропоновані Департаментом уряду Великої Британії з питань культури, ЗМІ та спорту (DCMS): «ККІ включають у себе галузі, які беруть початок в індивідуальній творчості, майстерності та таланті, і які мають потенціал для створення матеріальних благ і нових робочих місць шляхом виробництва й експлуатації інтелектуальної власності». Креативні індустрії включають тринадцять підіндустрій, а саме: реклама, архітектура, ринок творів мистецтва та антикваріату, ремесла і промисли, ремесла, дизайн, мода, кіно та відео, інтерактивне розважальне програмне забезпечення, музика, виконавські види мистецтва, видавнича справа, програмне забезпечення та комп'ютерні ігри, телебачення і радіо.

2 Національний фонд підтримки науки, технологій та мистецтв (NESTA), «Зайнятість у креативних галузях ЄС і Великої Британії. Порівняльний аналіз»

- Бізнес-моделі, які часто є результатом міжгалузевого співробітництва. Проте, як і раніше, стратегії галузевого розвитку розрізнені та не виходять за межі самої галузі, обмежуючи тим самим можливу взаємодію і супутній вплив.
- Переважна більшість суб'єктів індустрії — це малий і середній бізнес, часто з інноваційними бізнес-моделями, проте без фінансових активів³.

Ще одна проблема пов'язана зі збором даних і, отже, відсутністю чітких показників фактичного впливу ККІ на економіку, що ще більше обмежує готовність спонсорів визнати весь їх потенціал. Як підкреслювалося в останній доповіді консалтингового агентства з питань культурних індустрій «КЕА» «Економічна оцінка доцільності збору й аналізу даних у культурних і креативних індустріях у ЄС», ККІ, як і раніше, багато в чому недооцінюється, оскільки кінцевий результат їх діяльності часто є невід'ємною частиною продукції, що виготовляється (дизайн), або цифрових послуг (мобільні додатки, платформи, що надають доступ до креативного контенту, наприклад, музики, фільмів або ігор), і професіонали та дрібні підприємці у сфері ККІ часто не враховуються в офіційній статистиці внаслідок проектної природи їх діяльності та міжгалузевого співробітництва. Крім того, міжнародні класифікатори не пристосовані для обліку ККІ та їх невлучимого, нематеріального вкладу в інновації, соціальний капітал і нематеріальну економіку⁴.

Незважаючи на наявну потребу в досконаліших аналітичних засобах, всі чиновники іноді розуміють, що підтримка ККІ і, отже, розвиток креативної економіки — це необхідна умова успішної конкуренції на світових ринках. Варто відзначити, що підтримку розвитку ККІ також можна знайти і на регіональному рівні. У рамках програми ЄС «Креативна Європа» (2014-2020 рр.), а також у контексті обмеженого доступу до фінансування для ККІ, Європейська комісія запропонувала ККІ кредитну лінію та виділила 121 млн євро в якості фінансового механізму, діючого як страхівка для фінансових посередників (наприклад, банки), які пропонують фінансування ініціатив культурного та креативного сектору. Як очікується, програма дозволить залучити 600 млн євро у вигляді кредитів та інших фінансових продуктів за рахунок ефекту каталізатора. Крім того, для фінансових посередників буде забезпечено навчання, яке допоможе їм краще розуміти потреби проектів у сфері культури та креативності, що дозволить зміцнити їх взаємодію з цими секторами⁵.

3 «ПрайсУотерхаусКуперс» (PwC) «Креативні індустрії. Аналіз базових умов окремих індустрій, що мають значення для розвитку кластерів міжнародного класу»

4 «КЕА», доповідь «Економічна оцінка доцільності збору й аналізу даних у культурних і креативних індустріях у ЄС», http://www.keanet.eu/wp-content/uploads/CCS-Stats-Study_final-30092015.pdf?4f4eb7

5 https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/cross-sector/guarantee-facility_en

ПРИКЛАД № 1

Австралія креативна — національна стратегія підтримки та розвитку ККІ

Загальна інформація

Перша офіційно розроблена австралійська програма культурної політики — «Креативна нація» (Creative Nation) — була запущена в 1994 році. У доповіді підкреслюється важливість культури для національної самосвідомості, а сама культура визначається в ширшому, ніж раніше, сенсі та включає у себе, зокрема, кіно, радіо, бібліотеки та багато іншого. У ній також підкреслюється економічний потенціал культурної діяльності та мистецтва:

«Ця культурна політика одночасно й економічна. Культура створює багатство. Наші культурні індустрії, у широкому розумінні цього терміна, генерують 13 млрд дол. на рік. Культура створює робочі місця. Близько 336 тис. австралійців зайняті в галузях, пов'язаних із культурою. Культура створює додаткові економічні переваги, вносить істотний внесок в інновації, маркетинг і дизайн. Це відзнака нашої промисловості. Рівень нашої креативності значною мірою визначає нашу здатність адаптуватися до економічних вимог часу. Культура є цінним експортом сама собою та суттєвим доповненням до експорту інших товарів. Вона приваблює туристів і студентів. Культура має ключове значення для нашого економічного успіху»⁶

Майже 20 років потому, у 2013 році, громадськості було представлено ще один федеральний стратегічний документ під назвою «Австралія креативна» (Creative Australia). Оновлена стратегія ККІ йде шляхом, заданим попередньою політикою, і в той же час повною мірою усвідомлює вплив, який «Креативна нація» мала на розвиток ККІ Австралії.

Підтримуючи «Австралію креативну», я хотіла б висловити свою непохитну віру в чоловіків і жінок, які складають креативний сектор нашої країни. Їх сміливість та фантазія, прагнення до досконалості, їх творчий дух і готовність ділитися з нами своїм даром зробили величезний внесок у формування і прогрес австралійського суспільства. Я щиро сподіваюся, що ця програма підтримуватиме їх відмінну роботу і забезпечуватиме високий рівень творчості в Австралії — настільки всеосяжної та зрілої сьогодні — яка продовжить бути джерелом натхнення для Австралії та всього світу.

— Джулія Гіллард (Julia Gillard), колишній прем'єр-міністр Австралії

Факти та цифри

- З 2006 року число робочих місць у ККІ Австралії збільшилася на 70 тис., досягнувши 531 тис. у 2011 році, тобто 5,3% від загального числа всього зайнятого населення.
- У період із 2008 по 2009 рр. ККІ принесла в економіку країни 90,19 млрд дол. Її частка в ВВП складає майже 45,89 млрд дол., а в експорті — 3,2 млрд дол. щорічно.
- У 2011 році у ККІ налічувалося 123 тис. підприємств.
- Стратегія «Австралії креативної» значною мірою залежить від партнерських відносин між установами, державними, територіальними та місцевими органами влади, комерційними та некомерційними підприємствами, навчальними закладами, а також художниками, філантропами, вчителями та громадськими групами.

Завдання та проблеми

Програма «Австралія креативна» ставить перед собою п'ять однаково важливих і взаємозалежних цілей:

- зміцнити потенціал культурного сектору вносити свій внесок у життя країни, благополуччя населення та економіку;
- забезпечити процвітання австралійської творчості та креативності в цифровому ХХІ столітті за рахунок підтримки інновацій, розробки нового креативного контенту, напрацювання знань і розвитку креативних галузей;
- визнавати, цінувати та прославляти центральне місце культур аборигенів і жителів островів Торресової протоки для унікальності австралійської самосвідомості.
- забезпечити відображення у стратегіях державної підтримки соціокультурного різноманіття Австралії, а також того, що всі громадяни, де б вони не жили, незалежно від їх походження або матеріального становища, мають право формувати культурну ідентичність Австралії та її вираження;
- підтримувати видатну майстерність та особливу роль художників та їх творчих партнерів як джерело оригінальних робіт та ідей, які, зокрема, розкривають австралійську культуру⁷.

Показово, що програма «Австралія креативна» була розроблена з урахуванням безлічі різних залежностей, зв'язків і кореляцій між різними зацікавленими сторонами. Саме уряд створив передумови для змін і сприяє досягненню поставлених завдань. Також варто відзначити, що нова програма розроблялася у рамках великого процесу консультацій в австралійському суспільстві.

7 Дповідь за програмою «Австралія креативна»,
<http://creativeaustralia.arts.gov.au/assets/Creative-Australia-PDF-20130417.pdf>

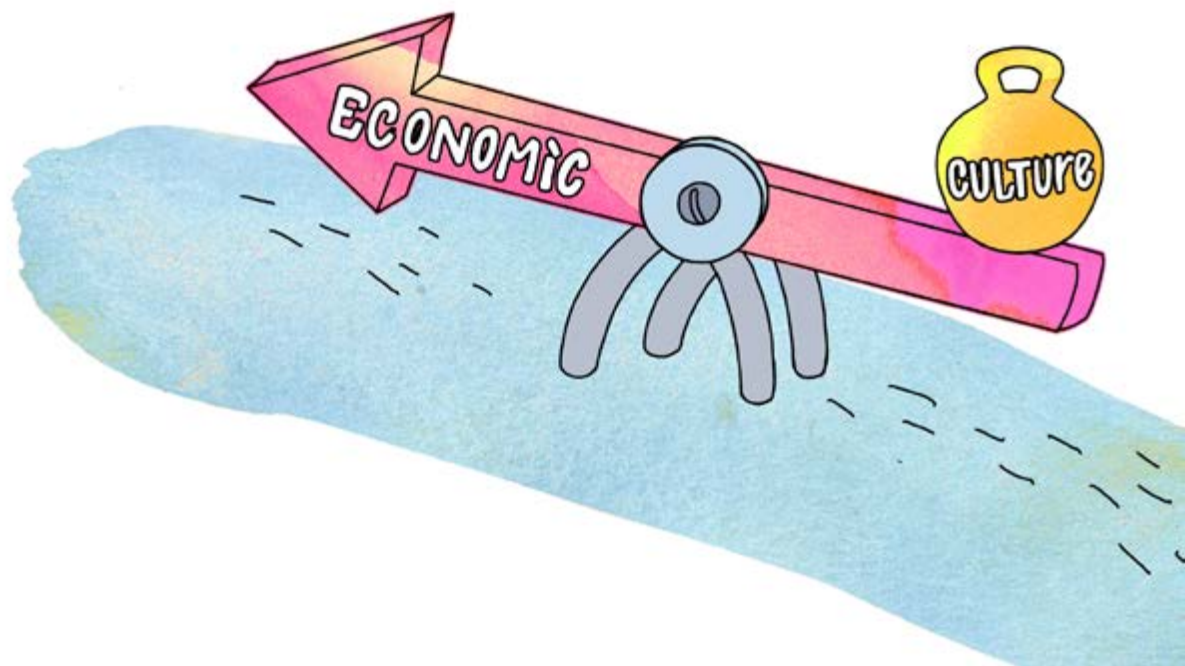
Результати та вплив

В основу стратегічних рамок для виконання програми «Австралія креативна» лягло створення міжгалузевого партнерства. Співпраця відбувається на всіх рівнях: між художниками та культурними організаціями, між навчальними організаціями та промисловістю, між іншими галузями, а також між інвесторами, діловими колами та організаціями в сфері мистецтва. Загальна мета та взаємне розуміння бачення стали одними з перших нематеріальних результатів, які проклали шлях до прямого впливу, а саме:

- Модернізації фінансування і підтримки. Нові повноваження для Ради Австралії (Australia Council), керівної структури, що передбачають інвестиції у розмірі 75,3 млн дол. для нових програм фінансування діячів і організацій у сфері мистецтва, а також велику гнучкість у розподілі цих коштів.
- Підтримка Центру інновацій у креативних індустріях (Creative Industries Innovation Centre) — найбільша за весь час інвестиція уряду Австралії у розвиток ККІ. З 2009 по 2015 рр. Центр інновацій у креативних індустріях надав індивідуалізовані бізнес-послуги більш ніж 1,5 тис. підприємствам у сфері ККІ, оперативну галузеву інформацію та поради з розробки державної політики та пікової галузевої діяльності.
- Повна підтримка «Скринінг Австралія» (Screening Australia), федерального урядового органу, відповідального за розробку, виробництво та просування австралійських екранів і комп'ютерних ігор, за рахунок виділення інвестицій у розмірі 10 млн дол. для виробництва екранів для цифрових платформ, у тому числі телебачення, і 20 млн дол. для нового австралійського фонду інтерактивних ігор (Australian Interactive Games Fund), який підтримуватиме незалежних розробників комп'ютерних ігор для створення інноваційного цифрового контенту.
- Креативне партнерство Австралії (Creative Partnership Australia), нова керівна структура, створена з метою сприяння формуванню культури підтримки мистецтв приватним сектором завдяки інвестиціям у професійний і комерційний розвиток сфери мистецтва для реалізації максимального партнерського потенціалу та довгострокового зростання через роботу з різними компаніями, організаціями та філантропами для полегшення налагодження партнерських відносин та їх успіху та інвестицій у мистецтво, а також за рахунок узгодженого фінансування, мікрокредитів та програми краудсорсингу для діячів та організацій у сфері мистецтва.
- Реалізація «Національного договору з питань мистецтва та культури» (National Arts and Culture Accord), угоди між австралійським урядом, урядами штатів і територій, а також Австралійською асоціацією місцевих органів влади (Australian Local Government Association), що представляє місцеві органи влади, про спільну роботу з метою під-

тримки культури та мистецтва та закладення підвалин для постійної співпраці.

- Забезпечення реалізації базового плану дій через нове фінансування у розмірі 20,8 млн дол. для підтримки професіоналів у галузі мистецтва та ККІ. Фінансування забезпечує елітні навчальні організації та програми, такі як ArtStart — 9,7 млн дол. для того, щоб випускники могли відточити свій бізнес; ArtsReady — 3,4 млн для допомоги особам, які шукають роботу, випускникам шкіл, а також студентам, які входять до групи ризику, в побудові кар'єри в сфері мистецтв через навчання за місцем роботи; програма для творчої молоді Creative Young Stars — 8,1 млн для заохочення і підтримки навчальних та соціальних досягнень у сфері творчості та креативності.
- Перегляд питань авторського права через Австралійську комісію із реформи законодавства (Australian Law Reform Commission) для забезпечення їх відповідності цифровому середовищу.

ПРИКЛАД № 2

Платформа SEE — стратегія підтримки інноваційного розвитку дизайну

Загальна інформація

Європейська платформа для обміну досвідом (Sharing Experience Europe Platform) (Платформа SEE) — це ініціатива, запущена в 2005 році у вигляді проекту SEEdesign (2005-2007 рр.), яка до 2015 року діяла під егідою Європейської комісії у рамках Європейської ініціативи в сфері інноваційного розвитку дизайну (European Design Innovation Initiative) (2012-2015 рр.). У рамках цієї ініціативи Європейська комісія прагне запровадити використання дизайну для орієнтованих на користувача інновацій в програмах державної політики та стратегії компаній у всіх країнах Європейського Союзу. Платформа SEE наразі є мережею з 11 проектних організацій, які обмінюються знаннями і досвідом із метою створення нового типу мислення, поширення передових методів роботи та дизайну, а також інновацій на місцевому, регіональному та національному рівнях. Партнери програми включають Велику Британію, Бельгію, Данію, Естонію, Фінляндію, Францію, Ірландію, Італію, Польщу, Словенію та Іспанію⁸.

Факти та цифри

- У Європі налічується близько 410 тис. професійно підготовлених дизайнерів, які генерують річний оборот, що дорівнює 36 млрд євро.
- Дизайн збільшує оборот: для кожного фунта стерлінгів, інвестованого в дизайн, підприємства можуть очікувати збільшення доходів на більш ніж 20 фунтів.
- Дизайн пов'язаний з прибутком: для кожного фунта стерлінгів, інвестованого в дизайн, підприємства можуть очікувати збільшення чистого прибутку від основної діяльності на більш ніж 4 фунта.
- Дизайн стимулює експорт: для кожного фунта стерлінгів, інвестованого в дизайн, підприємства можуть очікувати збільшення доходів від експорту на більш ніж 5 фунтів⁹.
- До 2015 року в одній тільки Великій Британії зайнятість у дизайнерському секторі за два роки зросла на 17,7% (на 27 тис. робочих місць), а за три роки валова додана вартість сектора збільшилася на 23,8% значення (порівняно з ростом на 4,2% для економіки Великої Британії у цілому).
- У 2015 році вартість експортованих дизайнерських і проектних послуг у Великій Британії склала 190 млн фунтів стерлінгів (збільшення на 59 млн фунтів стерлінгів порівняно з 2011 роком).
- Приватні компанії, що використовують дизайн стратегічно: Австрія — 9%, Данія — 23%, Естонія — 7%, Франція — 15%, Ірландія — 15%, Швеція — 22%.

⁸ Платформа SEE: <http://www.seeplatform.eu/aboutsee>

⁹ Рада з питань дизайну (Design Council), «Переваги дизайну для бізнесу», <http://www.designcouncil.org.uk/sites/default/files/asset/document/DesignDelivers%20for%20Business%20briefing.pdf>

- У 2014 році понад 20 тис. студентів навчалося у 38 кращих вищих школах дизайну в країнах ЄС: 9 шкіл розташовані в Італії, 5 — у Франції, 4 — у Нідерландах, по 3 — у Данії, Португалії, Швеції та Великій Британії, по 2 — у Німеччині та Іспанії та по 1 — у Бельгії, Чехії, Фінляндії та Словенії.

Завдання та проблеми

Дизайн визначає не тільки те, як речі виглядають, а також і те, як вони працюють. Дизайн створює додану вартість та сприяє підвищенню конкурентоспроможності, процвітання і благополуччя у Європі¹⁰. Мета Платформи SEE полягає у прискоренні інтеграції дизайну в стратегії та програми інновацій по всій Європі шляхом обміну передовим досвідом між суб'єктами у сфері дизайну та інновацій. Перед Платформою стоять два основних завдання:

- взаємодіяти з державними органами по всій Європі, щоб підтримати їх у розробці, реалізації та моніторингу стратегій та програм.
- переконати громадськість у потенціалі дизайну для стимулювання інновацій у невеликих компаніях і розробки інноваційних рішень для продуктів, послуг, суспільства та державного сектору.

До 2020 року дизайн стане визнаним, загальновідомим і впізнаваним елементом інноваційної політики по всій Європі.

— Петер Дроль (Peter Dröll), член Європейської комісії з питань досліджень, науки та інновацій

Результати та вплив

Консорціум вже включає у себе більше 800 державних службовців, які беруть участь у тематичних семінарах із політики з питань дизайну, підтримки дизайну, дизайну послуг, соціального дизайну та керування дизайном. У результаті участі чиновників у семінарах SEE і діяльності партнерів SEE, а також спираючись на дослідження SEE, дизайн тепер включили в програми національного рівня у Данії, Естонії, Фінляндії та Греції, а також на регіональному рівні в Уельсі (Велика Британія), Південній Богемії (Чехія), Великому Копенгагені (Данія), Центральній Фінляндії, Центральній Македонії (Греція), Люблінському міському регіоні (Словенія), а також у Малопольському та Сілезькому регіонах (Польща). Крім впливу на 17 державних стратегічних програм, SEE дала поштовх реалізації 40 нових програм, пов'язаних із дизайном. Загальний обсяг інвестицій у рамках цих програм становить понад 6,2 млн євро.

- **80 семінарів** для розробників державних стратегій у сфері інновацій та керівників програм по всій Європі з таких тем, як дизайн, політика підтримки бізнесу, інновації у сфері послуг, соціальні інновації та науково-промислове співробітництво.
- **5 програмних буклетів** із рекомендаціями для державних стратегій та програм на теми політики з питань дизайну, підтримки бізнесу,

інновацій у сфері послуг, соціальних інновацій та науково-промислового співробітництва.

- **3 моніторингових звіти на тему політики з питань дизайну (Design Policy Monitors)** (щорічних) для розгляду поточних і тенденцій і таких, що виникають, у галузі політики та програм у сфері дизайну по всій Європі.
- **60 презентацій** на нарадах інноваційної мережі для підвищення розуміння дизайну серед зацікавлених осіб у сфері інновацій.
- **44 тематичних дослідження**, пов'язаних із державними стратегіями та програмами у сфері дизайну та інновацій для стимулювання обміну передовим досвідом між регіонами.
- **6 бюлетенів**, що містять наукові та тематичні дослідження, зміни в стратегіях і програмах і ресурси з усього світу¹⁰.

Висновки

«Австралія креативна» — це відмінний приклад комплексного підходу до розробки державної стратегії з питань ККІ шляхом створення спільного бачення, яке розуміють і якого дотримуються ключові гравці, що представляють різні сектори. Уряд Австралії заклав підвалини для запуску програми «Австралія креативна» завдяки поєднанню глибоких секторальних та освітніх реформ, а також безстрокової програми інвестицій у галузі та культурну інфраструктуру. Для виконання стратегічних цілей програми «Австралія креативна», розроблених в ході етапу консультацій, були надані найважливіші інвестиції. Розробка такого складного й узгодженого процесу була настільки ж важлива, як і стадія його реалізації — окрім чого австралійські чиновники чітко заявили, що уряд не створює культуру, а сприяє її розвитку. Культура створюється суспільством. Розробка та реалізація програми «Австралія креативна» урядом Австралії також є прекрасним прикладом використання підходів на основі дизайну при розробці політики. Діяльність Платформи SEE якнайкраще зрозуміти саме в цьому контексті. Місія SEE полягає не тільки в сприянні дизайну продукції, але й дизайну та проектування процесів, що було визнано Європейською комісією у своєму стратегічному документі від 2013 року, «План дій ЄС для інновацій на основі дизайну», в якому говориться таке:

«Більш систематичне використання дизайну в якості інструменту для орієнтованих на користувача й обумовлених ринком інновацій у всіх секторах економіки, окрім науково-дослідної роботи, підвищить конкурентоспроможність європейських країн».

— «План дій ЄС для інновацій на основі дизайну»

Рекомендації

- Розробка державних стратегій та програм для ККІ вимагає активної підтримки з боку політиків у довгостроковій перспективі, а також інфраструктурної та фінансової підтримки.
- Стратегії на основі ККІ вимагають комплексного підходу та розуміння різних взаємин і міжгалузевих залежностей.
- Рушієм більшості ККІ є інновації. Діяльність цих галузей часто проявляється на стику різних секторів, тому їх результати часто нематеріальні. Ці особливості повинні бути зрозумілі та визнані політиками.
- Підхід заснований на фактичних даних; тому актуальні засоби вимірювання мають ключове значення для оцінки впливу ККІ на економічний розвиток.
- Процес розробки політики так само важливий, як і етап її реалізації.

Додаткові джерела

«ПрайсУотерхаусКуперс» (PwC) «Креативні індустрії. Аналіз базових умов окремих індустрій, що мають значення для розвитку кластерів міжнародного класу»

http://www.emergingindustries.eu/Upload/CMS/Docs/Creative_industries_FCs.pdf

«КЕА», доповідь «Економічна оцінка доцільності збору й аналізу даних у культурних і креативних індустріях в ЄС»

http://www.keanet.eu/wp-content/uploads/CCS-Stats-Study_final-30092015.pdf?4f4eb7

Доповідь за австралійською стратегією «Креативна нація»

<http://pandora.nla.gov.au/pan/21336/20031011-0000/www.nla.gov.au/creative.nation/contents.html>

Доповідь за програмою «Австралія креативна»

<http://creativeaustralia.arts.gov.au/assets/Creative-Australia-PDF-20130417.pdf>

Платформа SEE

<http://www.seeplatform.eu/aboutsee>

Рада з питань дизайну, «Переваги дизайну для бізнесу» — резюме матеріалів за нашою програмою «Лідерство в сфері дизайну» (Design Leadership) для бізнесу

<http://www.designcouncil.org.uk/sites/default/files/asset/document/DesignDelivers%20for%20Business%20briefing.pdf>

Моніторинговий звіт на тему політики з питань дизайну за 2015 р.

<http://www.seeplatform.eu/docs/SEE%20DPM%202015%20Jan.pdf>

План дій ЄС для інновацій на основі дизайну

<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/13203/attachments/1/translations>